

emcdda.europa.eu

KOPSAVILKUMS — ĪPAŠAIS IZDEVUMS: LIKUMPĀRKĀPUMI NARKOTIKU JOMĀ: SODU PIESPRIEŠANA UN CITI PROCESA IZNĀKUMI

Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs

2009. gada ziņojums par situāciju narkomānijas problēmas jomā Eiropā

Aizliegums publicēt pirms 05.11.2009. plkst. 10.00 pēc Centrāleiropas/ Briseles laika

Levads

Šajā īpašajā izdevumā pirmo reizi tiek izvērtēti sodi, ko piespriež likumpārkāpējiem narkotiku jomā visā Eiropas Savienībā⁽¹⁾. Analizējot pēdējā gada statistiku, šajā ziņojumā ir mēģināts rast atbildi uz jautājumu – ar kādu iznākumu likumpārkāpējam visticamāk būs jāsakaras pēc tam, kad viņu aizturēs policija par likumpārkāpumu, kas saistīts ar narkotiku lietošanu, glabāšanu, izplatīšanu, pārvadāšanu vai tirdzniecību?

Narkotiku lietotāju un izplatītāju sodīšana

- Aptuveni 17 valstis ziņoja par piespriestajiem sodiem, atsevišķi nošķirot likumpārkāpumus, kas saistīti ar narkotiku personisku lietošanu un izplatīšanu.
- 13 no 26 valstīm informēja par soda veidu (piemēram, cietumsodu, naudassodu, sabiedrisko darbu), kas piespriests likumpārkāpējiem narkotiku jomā, atsevišķi nošķirot personiskas lietošanas un izplatīšanas pārkāpumus.

Procesa neturpināšana

- Divpadsmit valstis varēja sniegt būtiskus datus par to gadījumu skaitu, kad policija vai prokuratūra oficiāli vai neoficiāli izbeidza lietu, bet vēl piecas valstis varēja sniegt zināmas norādes par šo skaitu. Astoņas valstis nesniedza nekādu informāciju par šādu “mazāk būtisku” iznākumu skaitu.
- Sešu valstu statistikas datu indikatīvs salīdzinājums liecina, ka neapbrīnināto rezultātu īpatsvars varēja svārstīties no 25 % līdz 90 % attiecībā uz tiem likumpārkāpumiem narkotiku jomā, par kuriem tika paziņots iepriekšējā gadā.

Saņemto sodu veidi

- Attiecībā uz pārkāpumiem, kas saistīti ar personisku lietošanu, visticamāk, ka **Čehijas Republikā, Dānijā, Vācijā, Francijā, Latvijā un Nīderlandē** tiks piespriests naudassods; **Polijā un Horvātijā** visticamāk, ka tiks piespriests nosacīts cietumsods; bet **Itālija, Austrija, Portugāle, Slovākija un Apvienotā Karaliste** pārsvarā ziņoja par brīdinājumu izteikšanu vai procesu atlikšanu.
- Daudzi narkotiku lietotāji, kurus aiztur policija, nemaz nenonāk līdz tiesai, un tikai daži no tiem, kuriem tiesa piespriež sodu par narkotiku lietošanu vai personisku glabāšanu, nokļūst cietumā. Saskaņā ar ierobežotajiem datiem, kas ir pieejami, izskaidrojumu var sniegt narkotiku jomas likumpārkāpēju biežie recidīva gadījumi – līdz pat 60 %.

(¹) Veikto salīdzinājumu precizitāti ierobežo atšķirības starp lietotajām definīcijām un terminiem, datu vākšanas sistēmām, statistikas vienībām un to skaitīšanas noteikumiem. Papildu informāciju skat. Īpašajā izdevumā un tā tiešsaistes pielikumā.

- Attiecībā uz narkotiku izplatīšanas likumpārkāpumiem cietumsodu piesprieda biežāk nekā jebkuru citu sodu. **Čehijas Republikā, Vācijā, Portugālē un Slovākijā** lielāko daļu cietumsodu piesprieda nosacīti. Divas dalībvalstis (**Nīderlande un Apvienotā Karaliste**) piesprieda sabiedriskos darbus vairāk nekā 10 % notiesāto par likumpārkāpumiem, kas saistīti ar narkotiku izplatīšanu.
- Gadījumos, kad valstu sniegtajos datos pārkāpuma veids nebija nošķirts atsevišķi, salīdzinot par visiem likumpārkāpumiem piespriesto sodu īpatsvarus, tomēr varēja secināt, ka naudassodus bieži izmantoja **Īrijā, Luksemburgā, Ungārijā un Zviedrijā**, turpretim nosacītus cietumsodus piesprieda galvenokārt **Bulgārijā un Rumānijā**.
- Salīdzinot trīs valstis ar līdzīgām tiesiskajām sistēmām, kultūras tradīcijām un patēriņa modeli, **Somija** ziņoja par vismazāko īpatsvaru, ko veido maznozīmīgie likumpārkāpēji narkotiku jomā, kuri saņēma cietumsodus, bet **Zviedrija** uzreiz izciešamus cietumsodus biežāk piesprieda par nopietnākiem likumpārkāpumiem, savukārt **Norvēģija** biežāk izmantoja sabiedriskos darbus.
- Vienīgi **Īrija, Ungārija, Nīderlande, Polija un Apvienotā Karaliste** ziņoja par sabiedrisko darbu būtisku izmantošanu – lielākajā daļā ziņojumu par tiesu procesu iznākumiem šis soda veids parādās ļoti reti.

Saņemto sodu ilgums

- Trīspadsmit valstis ziņoja par piespriesto cietumsodu ilgumu, kaut arī ne vienmēr tieši salīdzināmos formātos. Dažas mazākas valstis ziņoja par visiem atsevišķajiem sodiem, kas piespriesti gada laikā, bet lielākās valstis informēja par "vidējiem" rādītājiem.
- Vidējais cietumsods par likumpārkāpumiem, kas saistīti ar narkotiku lietošanu vai glabāšanu personiskām vajadzībām, dažādās valstīs svārstījās no viena mēneša līdz 29 mēnešiem.
- Attiecībā uz narkotiku izplatīšanas likumpārkāpumiem vidējie rādītāji svārstījās no viena mēneša par maznozīmīgu tirdzniecību līdz 38 mēnešiem par nopietniem kontrabandas likumpārkāpumiem.
- Ilgi cietumsodi bija salīdzinoši reti. Statistika apstiprina hipotēzi, ka Eiropā ir maz "narkobaronu" jeb "autoritāšu" un ka viņus ir grūtāk notiesāt nekā mazos un vieglāk pamanāmos izplatītājus.

Iesaistīto narkotiku veidi

- Narkotiku veidus, par kuriem tika piespriesti sodi, uzrādīja tikai **Čehijas Republika, Kipra, Nīderlande, Portugāle, Slovākija un Apvienotā Karaliste**. Tomēr arī šī ierobežotā statistika apstiprina, ka vidējie piespriestie sodi atšķīrās atkarībā no narkotiku veida pat tajās valstīs, kurās visi narkotiku veidi likumdošanā tiek vērtēti vienādi. Tas liecina, ka tiesneši dažādu narkotiku bīstamības un nopietnības pakāpē saskata tādas atšķirības, kas nav paredzētas tiesību aktos.

Pāreja uz narkomānijas ārstēšanu vai narkomānu konsultēšanu

- Neņemot vērā vienprātīgo politisko atbalstu visā Eiropā, kas tiek sniegts narkomānu ārstēšanai soda izciešanas vietā, 14 valstis no 26 nesniedza nekādus statistikas datus šajā jomā.
- Politikas plānošanas nolūkā izšķiroša nozīme ir tam, ka nebūs iespējams aprēķināt rādītājus attiecībā uz ārstēšanas panākumiem, ja nav aprēķināts to cilvēku kopskaits, kuri sāk ārstēšanos.

Iespējamais novērtēšanas līdzeklis

- Jaunākais Eiropas Savienības rīcības plāns narkotiku jomā aicina dalībvalstis "nodrošināt politikas pastāvīgu izvērtēšanu narkotiku jomā". Pildot šo uzdevumu, salīdzinoši vienkāršs, bet būtisks solis būtu tiesu procesa novērtējums, izmantojot statistikas datus par piespriestajiem sodiem un cita veida iznākumiem, lai izprastu izmaiņu ieviešanas gaitu tiesību sistēmā. Tas ļautu valstīm izprast, kādā veidā lielākā daļa likumpārkāpēju atstāj krimināltiesu sistēmu, un izprast, vai viņi to dara likumdevēju noteiktā vai citā ceļā. Novērtēšana varētu arī sekmēt šīs sistēmas efektivitātes un lietpratības mērīšanu.